

MAGDALENA ZIÓŁKOWSKA-KUFLIŃSKA

DZIAŁALNOŚĆ AFICIONADOS¹ JAKO PRZYKŁAD BUDOWANIA RELACJI SPOŁECZNYCH WOKÓŁ TRADYCJI TAUROMACHICZNYCH

ABSTRACT. Ziółkowska-Kuflńska Magdalena, *Działalność aficionados jako przykład budowania relacji społecznych wokół tradycji tauromachicznych* [Activity aficionados as a example of building social relationships around the tradition tauromachicznych] edited by M. Krajewski – „Człowiek i Społeczeństwo”, vol. XXXIII, Poznań 2012, pp. 65-77. Adam Mickiewicz University Press. ISBN 978-83-232-2484-6. ISSN 0239-3271.

Tradition in modern societies is subject to changes and modifications. Picture of this situation is, in my present condition *corrida de toros* in Spain. For some, it is a spectacular fight of man and bull, wiping about art or even which is an art in itself, for others it is a barbaric act of killing a bull in front of the audience. The audience of this tradition is quite specific and defined them as *aficionados* – enthusiasts. True enthusiasts are able to catch the slightest bullfight tradition malpractice and do not hesitate to take immediate action. The ongoing around the *corrida de toros* discussion in the minds of *aficionados* makes it the right to practice the age-old tradition is threatened. Therefore, in the last decade, are born many associations of *aficionados*. Of all the countless organizations *aficionados* (as well as a foundation), you can even replace UFTAE – Unión de Federaciones Taurinas de Aficionados de España, Asociación Taurina Parlamentaria (ATP), association of readers “Aplausos” or Asociación de Profesionales y Aficionados Taurinos de Utrera.

Magdalena Ziółkowska-Kuflńska, Instytut Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, ul. Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań, Poland.

Relacje, jakie zachodzą między jednostkami funkcjonującymi w ramach określonej społeczności stanowią nie podlegającą wątpliwościom podstawę struktury społecznej. Nie są one zawieszane w próżni i przypadkowe, zawsze oscylują wokół ustalonego i powielanego przez pokolenia porządku/ładu społecznego. Jednym z najbardziej istotnych, moim zdaniem, spoiw łączących ludzi jest szeroko rozumiana tradycja i związane z jej praktykowaniem konkretne działania. Tradycja stanowi niejednokrotnie istotę ustanawiania norm społecznych, a także wyznacznik kontroli społecznej w zakresie przestrzegania tych norm. Utożsamianie się z jakąś grupą spo-

¹ Ogólna nazwa przyjęta do określania pasjonatów *corridy de toros*.

łączną jest afirmowane przez praktykowanie tradycji przypisanych tej grupie. Użyłam określenia „przypisanych” intencjonalnie – tradycja jest bowiem postrzegana zarówno subiektywnie, od wewnątrz grupy, jak i obiektywnie – z zewnątrz grupy. Przypisanie odnosi się zatem do tego, jaki jest stosunek członków danej społeczności do ich własnych tradycji, jak i do tego, w jaki sposób nie-członkowie tej grupy widzą i interpretują czyjeś tradycje. Czasy współczesne ponadto charakteryzuje także fakt, że częściej niż kiedykolwiek wcześniej jesteśmy świadkami międzygeneracyjnej interpretacji praktykowania tradycji wewnątrz grupy. Pokolenia młodsze, intensywnie podlegające procesowi enkulturacji, mają obecnie potrzebę zarówno oceniania fundamentów własnej kultury, jak i ustalania własnego do niej stosunku. Nie jest to proces ani jednolity, ani jednokierunkowy. W zależności od stopnia spójności grupy, może przybierać bardziej lub mniej intensywny przebieg oraz powodować związane z tym implikacje. Niemniej to właśnie przekazywanie wiedzy o kulturze oraz sposób, w jaki się to odbywa zdaje się być cechą immanentną społeczeństw ludzkich (Elias 2011: 121 i dalsze).

Obecne społeczności ludzkie charakteryzuje realizowanie się w warunkach nie-izolacji. Wewnętrzne, własne rozwiązania określonych problemów kulturowych są w pewnym sensie odzwierciedleniem tej współczesnej koegzystencji. Młodsze pokolenia, mając do dyspozycji narzędzia (głównie nowoczesne media²), które pozwalają im niejako spojrzeć „od góry”, czy „z boku” na własną kulturę, są bardziej skłonne do jej krytykowania, czy powodowania jej transformacji. Ten mechanizm dotyka w związku z tym także tradycji. Tradycja nie jest już niezmienna, stała i „święta”. Jej status jest częściej i w bardziej zdecydowany sposób negocjowany. Podlega zmianom i modyfikacjom, czasami jest zarzucana w ogóle, co jest rezultatem przesuwania przez jedne pokolenia granic kulturowych, ustalonych przez pokolenia wcześniejsze.

Zobrazowaniem takiej sytuacji jest według mnie obecna kondycja tradycji tauromachicznych w Hiszpanii. Jedną z nich, i zapewne najważniejszą, jest *corrida de toros*. Dla jednych jest to widowiskowa walka człowieka z bykiem, ocierająca się o sztukę lub nawet będąca sztuką samą w sobie, dla innych jest aktem barbarzyńskiego zabicia byka na oczach widzów. Dyskurs społeczny, który obecnie toczy się wokół tej tradycji, nie rozstrzyga jednoznacznie o jej ocenie moralnej. Można by nawet zaryzykować twierdzenie, że tradycja takiej ocenie nie powinna w ogóle podlegać. Jednak podobne stanowisko budzi wiele kontrowersji i rodzi szereg wątpliwości,

² Jak mawiał McLuhan: „Nowe media nie są środkiem, dzięki któremu możemy się odnieść do dawnego »realnego« świata; to one są realnym światem i dowolnie przeobrażają to, co pozostało z dawnego świata” (McLuhan 2001: 389).

z którymi nowe pokolenie musi się zmierzyć. Corrida de toros nie jest już postrzegana przez społeczeństwo hiszpańskie jako stały i nieodzowny element kulturowego krajobrazu Hiszpanii. W środkach masowego przekazu debata nad tym, czy należy tę tradycję zdelegalizować lub przynajmniej zmodyfikować na kształt godnego cywilizacji ludzkiej widowiska, wciąga coraz szersze grono uczestników. Chcąc nie chcąc – otrzymując informacje na ten temat – zajmujemy określone wobec corridy de toros stanowisko.

Chciałabym w związku z tym przyrzeć się bliżej działalności jednej z grup związanych nierozzerwalnie z tradycjami tauroamachicznymi. Specyfiką corridy de toros w Hiszpanii jest to, że, podobnie jak w przedstawieniach teatralnych, konieczne jest spełnienie kilku warunków niezbędnych do tego, by uznać ją za „właściwie zrealizowaną”. Przede wszystkim musi odbywać się w odpowiednim miejscu – na plaza de toros. Plaza de toros pełni w zasadzie funkcję instytucji społecznej, obecnie wprawdzie w coraz mniejszym zakresie, jednak w czasach świetności corridy de toros stanowiła centrum spotkań towarzyskich przedstawicieli niemal wszystkich warstw społecznych. Warto tu dodać, że plaza de toros jest zbudowana w taki sposób, że widzowie, w zależności od zasobności portfela, mogą zakupić bilety na miejsca położone w cieniu – *sombra* (droższe) lub w pełnym słońcu – *sol* (najtańsze)³. Udział uczestników corridy de toros jest ściśle określony: człowiek/ludzie i zwierzę. Zatem aktorami corridy de toros są: toreadorzy⁴ (pikadorzy, banderillerzy oraz matador) i byk. Aby jednak dopełnić warunków konieczna jest także obecność widzów.

Publiczność tradycji tauroamachicznych jest dość specyficzna. Nie bez przyczyny określa się ich mianem *aficionados* – pasjonatów. Wprawdzie sami nie znajdują się na arenie i nie ponoszą ryzyka ani jednej, ani drugiej walczącej strony, jednak śmiało można nazwać ich udział w corridzie jako aktywny. Wynika to z faktu, że aficionados żywiołowo reagują na to, co się dzieje na arenie. Prawdziwi pasjonaci – z krwi i kości – są w stanie wyłapać najdrobniejszy błąd w sztuce tauroamachicznej i nie wahają się natychmiast zareagować. Okrzyki i wyzwiska kierowane w stronę nieporadnego toreadora są czymś zupełnie oczywistym. Z drugiej jednak strony, kiedy widowisko przebiega idealnie, kiedy zarówno byk, jak i toreador „dają z siebie wszystko”, wówczas widownia szaleje z radości. Oklaski, okrzyki zadowo-

³ Z uwagi na stopień nasłonecznienia Hiszpanii ma to ogromne znaczenie dla komfortu oglądania widowiska. Trafne może się tu wydawać spostrzeżenie Sienkiewicza: „[...] Trudno sobie wyobrazić, jak ci ludzie, którzy mają bilety *sol*, mogą wytrzymać w takim skwarze przez kilka godzin, siedząc na rozpalonych kamiennych stopniach i mając nad sobą takie słońce! Wszystkie miejsca są jednak zapełnione. Widocznie zamiłowanie do krwawego widowiska przewyższa obawę upieczenia się żywcem [...]” (Sienkiewicz 1996: 266).

⁴ Spolszczona nazwa hiszpańskiego słowa *torero*.

lenia są najlepszym dowodem uznania dla walczących na arenie. Reakcja aficionados jest także kryterium dla przewodniczącego przedstawienia – el presidente de la corrida – w ocenie całego spektaklu. Właściwe wykonanie zadań obligatoryjnych w każdej z trzech tercji skutkuje przyznaniem nagrody dla głównego toreadora⁵. Matador ma wówczas prawo odciąć dla siebie ogon oraz uszy byka⁶.

Wśród aficionados można spotkać także osoby, dla których corrida de toros jest okazją do przeżycia niecodziennych doświadczeń. Najczęściej dotyczy to nieprzewidzianego w programie spektaklu ciągu zdarzeń, którego najbardziej dramatycznym zwieńczeniem jest zranienie (lub nawet zabicie) matadora przez byka. W maju 2010 roku doszło w Madrycie do spektakularnego wypadku, w którym byk przebił rogiem szyję matadora Julio Aparicio, po czym róg wyszedł ustami. Matador został przewieziony do szpitala i poddany operacji⁷. Zdumiewające pod tym względem mogą się także wydawać spostrzeżenia H. Sienkiewicza z 1888 roku, kiedy obserwował corridę de toros: „[...] czasem [byk – przyp. MZ-K] zatrzymuje się nad nieruchomym już ciałem konia i mści się nad nim straszliwie; porywa je na rogi, obnosi wokół areny, obrzucając skrzepłymi kroplami krwi widzów pierwszego rzędu; to znów rzuca je na poplamiony piasek i dziurawi na nowo [...]” (Lubomirski 2007: 76). Obecnie takie niecodzienne wydarzenia mają miejsce coraz rzadziej, niemniej sama świadomość, że „coś” się może stać – powoduje u niektórych aficionados dodatkowy przypływ adrenaliny.

Na widowni raczej nie zasiada się z przypadku – poza sytuacjami, kiedy jest się turystą lub badaczem – a i to nie musi wykluczać pasjonowania się tą tradycją. Z licznych badań prowadzonych na temat profilu przeciętnego aficionado wynika, że większość zainteresowanych tradycją tauromachiczną rekrutuje się spośród mężczyzn po 45. roku życia⁸. Rodzimi aficionados traktują tradycje tauromachiczne jako oczywiste i nietykalne. Ich udział w przedstawieniach jest przez nich postrzegany nie tyle jako obowiązek, co jako święte prawo. Tocząca się wokół corridy de toros dyskusja, która ma ustalić jej przyszły status, sprawia w odczuciu aficionados, że to „odwieczne” prawo do praktykowania „odwiecznej” tradycji staje się zagrożone. I w związku z tym w ostatniej dekadzie narodziło się nowe zjawisko społeczne – stowarzyszenia skupiające aficionados. Oczywiście, należy

⁵ Trzy główne tercje corridy de toros: *de varas, de banderillas, de muerte*.

⁶ Nie za każdym razem musi to być cały zestaw nagród: może się zdarzyć (szczególnie młodszymi toreadorami), że „wywalczy” tylko uszy lub ogon.

⁷ *Krwawa zemsta byka* [w:] „Fakt” nr. 119 (2002), 24.05.2010.

⁸ http://www.columbia.edu/itc/spanish/cultura/texts/Gallup_CorridasToros_0702.htm (16.01.2012).

pamiętać, że formalne organizacje zrzeszające aficionados działają w Hiszpanii już od bardzo dawna⁹.

W ostatnim jednak czasie transformacji uległa podstawa ich działalności. O ile wcześniej stowarzyszenia aficionados koncentrowały się głównie na propagowaniu tauromachii, wymienianiu się informacjami i nowinkami ze świata corridy, ocenianiu i nagradzaniu pracy toreadorów, to obecnie coraz częściej ich uwaga koncentruje się głównie na krytyce działań lokalnych władz zmierzających do delegalizacji corridy de toros (Katalonia) oraz dążeniach do zachowania status quo. Spośród wszystkich, niezliczonych stowarzyszeń i organizacji aficionados (także o charakterze fundacji) działających na obszarze Hiszpanii, wybrałam kilka, by na ich przykładzie wskazać na nową rolę, nowe zadania, jakie obecna sytuacja wymusza na tej grupie społecznej. W dużym stopniu ułatwieniem ich działalności są nowe media, głównie internet. Nie należy jednak zapominać o tym, że służą one także przeciwnikom corridy de toros¹⁰. Zarówno jedna, jak i druga strona dzięki mediom jest w stanie śledzić swoje poczynania i odpowiednio z własnego punktu widzenia na nie reagować.

Największym formalnym stowarzyszeniem skupiającym znaczną liczbę organizacji tauromachicznych jest UFTAE – *Unión de Federaciones Taurinas de Aficionados de España*. Jest to instytucja młoda, bowiem została powołana do życia w ubiegłym roku w Meridzie. Jej charakter można określić jako organizacji pozarządowej „non-profit”. W skład UFTAE wchodzi lokalne organizacje związane z hiszpańskimi tradycjami tauromachicznymi z niemal wszystkich regionów kraju. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że powstanie tej „federacji federacji”¹¹ jest echem przechodzącej przez Hiszpanię fali dyskusji na temat przyszłości corridy de toros. Jasnym i oczywistym jest więc fakt, że aficionados szukają najbardziej optymalnych rozwiązań, by ich ulubiona rozrywka nie została zakazana. Ogólne postulaty podkreślane w czasie konstituowania się UFTAE dotyczą w głównej mierze zwrócenia uwagi opinii publicznej na to, że zwolennicy corridy de toros mówią jed-

⁹ Również w innych krajach europejskich i w Ameryce Łacińskiej – wszędzie tam, gdzie praktykuje się tradycje tauromachiczne.

¹⁰ Przeciwnicy corridy de toros prezentowali zazwyczaj poglądy, które moglibyśmy określić, jako liberalne. Ich odwieczną koncepcję „uporządkowania” Hiszpanii opisuje pokrótce Michel del Castillo: „[...] Żądni wiedzy i przyswojenia sobie najnowszych odkryć, wyjeżdżali na studia do Heidelbergu, do Berlina lub Paryża. [...] rozmyślali o Hiszpanii, wyobrażali sobie Hiszpanię uwolnioną od władzy duchowieństwa, oświeconą przez nauki i sztuki, odnowioną dzięki technice. [...] pracowitą, prosperującą i zdrową, [...] która porzuciłaby swe ponure upodobanie do krwawych widowisk i poszłaby zrywać stokrotki, podśpiewując niewinne piosenki” (del Castillo 1989: 144).

¹¹ http://www.badajoztaurina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=8687:-se-constituye-la-union-de-federaciones-taurinas-de-aficionados-de-espana-uftae&catid=1:general&Itemid=2 (16.01.2012).

nym głosem. Ta jedność poglądów powinna stanowić niepodważalną zaletę organizacji aficionados. Jak podkreślają sygnatariusze federacji – przewodniczący Jorge Fajardo (*Federación Taurina de Madrid*) oraz wiceprzewodniczący Eugenio García (*Federación Taurina de Extremadura*) – zjednoczenie działających w Hiszpanii stowarzyszeń o mniej lub bardziej sformalizowanym charakterze ma się przyczynić do powstania instytucji „silnej i efektywnej”¹².

Siła i efektywność UFTAE ma w założeniu polegać na rozpropagowaniu tradycji tauromachicznych jako zjawisk interesujących, wskazując na ich pozytywne odniesienia do dziedzictwa kulturowego. Działacze liczą w tej mierze na spektakularne efekty współpracy z instytucjami stowarzyszonymi z UFTAE, jak: *Federación Internacional de Escuelas de Tauromaquia* oraz *Asociación Taurina Parlamentaria*. Do najbardziej znanych organizacji zasilających UFTAE należą między innymi: *Federación Aragonesa Taurina*, *Federació d'Entitats Taurines de Catalunya*, *Federación Taurina de Extremadura*, *Federación de Asociaciones Taurinas de la Region de Murcia*, *Federación de Peñas Taurinas de la Provincia de Salamanca*, *Federación Taurina de Bizkaia*, *Federación Taurina de Madrid*, *Federación Taurina de Valencia*, *Federación Provincial Taurina de Córdoba* i *Federación Taurina de Navarra*.

UFTAE dała ostatnio głośny wyraz swojemu sprzeciwowi wobec lokalnej uchwały w Autonomii Galicji, na mocy której zakazano udziału w widowiskach tauromachicznych dzieciom poniżej dwunastego roku życia¹³. Głównym argumentem podnoszonym przy pracach legislacyjnych parlamentu Autonomii było to, że widowiska tauromachiczne mają zdecydowanie negatywny wpływ na oglądające je dzieci przez bagatelizowanie okrucieństwa wobec zwierząt i ukazywanie brutalności jako zabawy. Parlament Galicji skierował się tym samym na podobną drogę walki z tradycjami tauromachicznymi, jak wcześniej Baleary, potem Katalonia. W dyskusji, która zakończyła się ostatecznie przyjęciem uchwały, najwięcej do powiedzenia mieli przedstawiciele partii o charakterze nacjonalistycznym, na przykład Beito Lobeira z partii Bloque Nacionalista Gallego. Podkreślał on, że „nie mieści mu się w głowie, że są ludzie, którym sprawia przyjemność zamęczenie na śmierć zwierzęcia”¹⁴. Ponadto zwracał uwagę na kulturowe „hiszpanizowanie” Autonomii, na co oczywiście zgody nie ma¹⁵.

¹² http://www.badajoztaurina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=8578:nace-uftae-la-union-de-los-aficionados-taurinos&catid=1:general&Itemid=2 (16.01.2012).

¹³ Chodzi o uchwałę autonomicznego parlamentu Galicji.

¹⁴ <http://taurinaderoquetas.blogspot.com/2011/12/galicia-prohibe-el-acceso-de-menores-de.html> (16.01.2012).

¹⁵ Zapewne nie zgodziliby się również z poglądem głoszonym przez Rodrigueza Rubi (1843), który twierdził, że torero (toreador) jest dobrem rodzimym, tubylczym (dosłownie *planta indígena* – roślina rdzenna), co wynika nie z faktu, że wszyscy Hiszpanie są matadora-

W odpowiedzi na to wydarzenie, UFTAE wystosowała oficjalne pismo do przewodniczącego Zgromadzenia Galicji – Alberta Núñeza Feijoo – z prośbą o ponowne rozpatrzenie uchwały i ostateczne jej usunięcie¹⁶. Aficionados oficjalnie protestują przeciwko zakazowi wstępu na areny dzieciom poniżej dwunastego roku życia. Uważają, że argumenty przytaczane przez legislatorów galicyjskich nie są potwierdzone żadnymi naukowymi badaniami. Na dowód tego powołują się na własne zdrowie psychiczne: od dziecka uczestnicząc w widowiskach tauromachicznych nie zauważają żadnego uszczerbku na swoim zdrowiu. Ponadto powołują się na ograniczenia w uchwale prawa do wolności i do wolnego wyboru, który powinien przysługiwać rodzicom wychowującym swoje dzieci zgodnie w własnym sumieniem i tradycjami kulturowymi. Jest mało prawdopodobne, by parlament Autonomii Galicji przychylił się do tego typu argumentacji, ale czas pokaże. Póki co, sprawa jest jeszcze bardzo świeża i należy wnikliwie śledzić jej dalszy ciąg. Konkuzja tego sporu jest następująca: można mianowicie odnieść wrażenie, że zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy *corridos de toros*, patrząc na nią, widzą zupełnie coś innego. Dla zwolenników jest to uświęcona odwiecznym zwyczajem tradycja, natomiast dla przeciwników jest to nie licująca z nowoczesnymi czasami okrutna praktyka.

Znamienne jest także to, że w roli zadeklarowanego przeciwnika *corridos de toros* wystąpiła partia skrajnie prawicowa, którą należałoby raczej podejrzewać o pozytywne nastawienie do tradycji. Motywacja działaczy i sympatyków z Bloque Nacionalista Gallego jest jednak oczywista. Atakują oni tradycję w sposób wybiórczy i negują te jej elementy, które wskazują na związki Galicji z Hiszpanią¹⁷. Jak zauważa J. Kieniewicz: „Hiszpania od stuleci była narodem, nie w sensie etnicznym, czy językowym, a jako związek polityczny” (Kieniewicz 2001: 274). Próba antropologicznego spojrzenia na ten aspekt wyraźnie wiąże się z koncepcją relatywizmu kulturowego, zabarwionego wątkami o charakterze etnicznym. Paradygmat ten oczywiście jest do przyjęcia najwyżej przez badacza, albowiem strony uwikłane w ten konflikt niespecjalnie przekonuje twierdzenie, że „[...] nie ma uniwersalnych kryteriów, z punktu widzenia których można by ustalić, że dana wizja świata, typ myślenia lub systemy przekonań są prawdziwe, względnie fałszywe [...]” (Burszta 1998: 87).

mi, ale z tego, że od czasów niepamiętnych w Hiszpanii obecna była tauromachia (Correa Calderon 1950: 973).

¹⁶ <http://aficionadosaltoro.blogspot.com/> (16.01.2012).

¹⁷ Cechą charakterystyczną Hiszpanii jest to, że „[...] nie jest jednolita ani z punktu widzenia geograficznego, ani etnicznego” (del Castillo 1989: 23).

Aficionados skupiają się również wśród czytelników branżowej prasy. Jednym z najbardziej poczytnych pism w tym zakresie jest „Aplausos”¹⁸. Jest to tygodnik, który ukazuje się od trzydziestu sześciu lat. Prześledziwszy ukazujące się tu artykuły w ostatniej dekadzie, bardzo wyraźnie widać zmieniające się tendencje w przekazie na temat corridy de toros. O ile na samym początku niezbyt częste były dyskusje na temat zasadności praktykowania tauromachii, o tyle obecnie coraz częściej ta tematyka pojawia się na łamach „Aplausos”. Warto także zaznaczyć, że dyskurs i przytaczane argumenty wśród zwolenników corridy także uległy swoistej transformacji: nie atakuje się już przeciwników i oponentów poprzez wytykanie im niekonsekwencji czy błędów, ale koncentruje się raczej na znalezieniu pozytywnych przejawów tradycji tauromachicznych. Służą temu, nie inaczej – zamieszczane w piśmie fotografie. Na większości z nich możemy w ostatnim czasie zobaczyć piękne kolorowe postacie toreadorów ukazane w nieco frywolnych pozach w towarzystwie rozjuszonych byków. Rzadko kiedy umieszcza się zdjęcia zakrwawionych zwierząt. Dostrzeżono bowiem, iż wprawdzie „mocne” fotografie podobają się prawdziwym aficionados, ale są jednocześnie wodą na młyn dla przeciwników tauromachii¹⁹.

Wydawcy i czytelnicy „Aplausos” zdają sobie sprawę z tej zależności. Czasopismo idzie więc z duchem czasu – opisuje na swoich łamach aktualne wydarzenia z branży tauromachicznej, w niektórych artykułach nawiązuje do historii corridy de toros, publikuje wywiady z popularnymi toreadorami. Oprócz tego zamieszcza artykuły dotyczące aktualnej sytuacji finansowej branży tauromachicznej, która – podobnie jak większość sektorów gospodarki hiszpańskiej – nie pozostała bez śladu globalnego kryzysu. Szuka się więc uzasadnienia dla roszczeń finansowych matadorów, których kariera jest zazwyczaj niezbyt długa, dlatego ich wynagrodzenia powinny być stosunkowo wysokie. Polemika wiąże się także z opłaceniem przez kanały telewizyjne praw do transmisji z widowisk tauromachicznych. Żądanie podwyżek przez jedne grupy społeczne implikuje zwiększenie kosztów ponoszonych przez inne²⁰.

¹⁸ Jest także portal internetowy Aplausos.es oraz kanał telewizyjny Aplausos.tv (dostępny przez internet).

¹⁹ Szczególne umiłowanie do krwawych widowisk nie jest cechą charakteryzującą wyłącznie Hiszpanów. „Dziś jeszcze Francuzi pchaliby się tłumnie na egzekucje, gdyby w dalszym ciągu wyroki śmierci wykonywano publicznie” (del Castillo 1989: 237). Zresztą tego typu upodobania nie należą zdecydowanie do cech „narodowych”. Każdy z nas lubi choćby od czasu do czasu obejrzeć horror lub przeczytać kryminał, a to jeszcze nie dowód na to, by uznawać kwestię gustu za predyspozycję narodowe.

²⁰ <http://www.aplausos.es/noticia/10090/Noticias/pablo-chopera-mientras-pa%C3%ADs-sufre-dr%C3%A1sticos-recortes-quieren-dinero.html> (16.01.2012).

Taka forma współpracy – poprzez czytelnictwo – ma oczywiście zupełnie inny wymiar niż działalność w zinstytucjonalizowanych organizacjach. Aficionados są w tym zakresie stosunkowo biernymi uczestnikami dyskursu społecznego. Mogą się wprawdzie wypowiadać na forach czasopisma, jednak ich postulaty nie mają większej siły przebicia. Ich zaangażowanie w rozwój branży tauromachicznej ma tu raczej znaczenie wspierające, poprzez czytelnictwo. Zapotrzebowanie na tego typu prasę jest argumentem nie tylko za utrzymaniem przy życiu dziennikarstwa tauromachicznego, ale również za zachowaniem prawa do organizowania *corridos de toros* jako jednego z najważniejszych elementów dziedzictwa kulturowego.

Asociación Taurina Parlamentaria (ATP) jest instytucją, której szeregi wspierają hiszpańscy parlamentarzyści, także ci byli, europosłowie oraz deputowani parlamentów autonomicznych. Stanowisko tej organizacji jest zbieżne z oficjalnym zdaniem władzy państwowej na temat praktykowania tradycji tauromachicznych. Kilka lat temu, w odpowiedzi na liczne postulaty przeciwników *corridos de toros* kierowane do ATP, które miały na celu zniesienie widowisk tego typu, organizacja ta wystosowała oficjalne, formalne uzasadnienie dla podtrzymywanego przez siebie stanowiska. W przygotowanym na tę okoliczność zestawieniu przedstawiciele ATP zwracali uwagę przede wszystkim na to, że każdy ma prawo do głoszenia swoich poglądów. Niemniej jednak kwestia całkowitego zdelegalizowania widowisk tauromachicznych nie może zostać uwzględniona, choćby z tego powodu, że *corridos de toros* jest tradycją zbyt głęboko zakorzenioną w mentalności społeczeństwa hiszpańskiego. Porównać ją można jedynie ze sztuką, która jako dzieło artystyczne przyczynia się do powiększania bogactwa kulturowego Hiszpanii oraz innych krajów²¹. ATP stoi także na stanowisku, że tauromachia stanowi ogromnie ważną gałąź przemysłu kraju, a jej ewentualne usunięcie groziłoby katastrofą ekonomiczną i ekologiczną²². Nie zmienia to przy okazji faktu, że aficionados skupieni wokół ATP uważają, iż jakiegokolwiek nieuzasadnione okrucieństwo wobec zwierząt powinno być surowo karane. Najbardziej kuriozalne w tym zestawie argumentów wydaje się to, które mówi, że zwierzęta posiadają prawa w takim zakresie, jaki stosownie uzna człowiek²³. Zatem usankcjonowane zgodą społeczną okrucieństwo nie powinno być przedmiotem sporu.

Także na gruncie lokalnym działa szereg stowarzyszeń tauromachicznych. Ich cechą wspólną jest to, że aficionados w nich zrzeszeni mają ze

²¹ Przypomnę tylko, że kolonizując Amerykę Łacińską, Hiszpanie implementowali na tamten region również tradycje tauromachiczne.

²² Z uwagi na znaczenie, jakie dla naturalnego środowiska ma hodowla zwierząt (tu bydła).

²³ <http://taurofilia.blogspot.com/2007/10/nota-de-la-asociacin-aurina.html> (16.01.2012).

sobą bezpośredni kontakt. Przykładem takiej instytucji jest *Asociación de Profesionales y Aficionados Taurinos de Utrera*. W świetle przetaczającej się przez Hiszpanię dyskusji i stawiania pytań o delegalizację *corridy de toros*, aficionados z niewielkiego miasta Utrera w Andaluzji od lat dążyli do tego, by w ich mieście wreszcie mogła powstać plaza de toros z prawdziwego zdarzenia. Wydaje się to zupełnie nieprawdopodobne, ale w roku 2010 zainaugurowano pierwszy festiwal tauromachiczny, który był zwieńczeniem postulatów lokalnej społeczności. Aficionados okazali się w tym przypadku prężnie działającą organizacją, która, wbrew tendencjom panującym w samej Hiszpanii, potrafiła przeforsować tak kontrowersyjny projekt, odwołując się do tradycji. Dodatkowym przejawem afirmacji poparcia dla praktyk tauromachicznych było zorganizowane przy tej okazji rozdawanie naklejek z hasłem „Utrera, sí a los toros” (Utrera, tak dla [walk] byków).

Organizatorzy akcji deklarowali, że całe przedsięwzięcie zostało przeprowadzone z poszanowaniem głosów odmiennych i bez wywierania społecznej presji na przeciwników. Inauguracja specjalnego miejsca, na którym od tej pory będą odbywać się spektakle *corridy de toros*, była dla lokalnej społeczności prawdziwym świętem. W uroczystym odsłonięciu tablicy pamiątkowej, zamocowanej na budynku plaza de toros, brały udział rzesze ludzi. Napis na tablicy nawiązuje do lokalnej legendy, która głosi, że najważniejsze dla tauromachii hiszpańskiej rasy byków przeznaczonych na *corridę*: **Vistahermosa, Vázquez i Cabrera** pojawiły się właśnie na ziemiach Utrera około XVIII w., co dowodzi nierozwalnych związków miasta z tradycją tauromachiczną. Wbrew pozorom było to święto dla całej społeczności, nie tylko dla ludzi starszych. Na wieczornym koncercie muzycznym zjawili się wielu młodych ludzi. Nie można zaprzeczyć temu, że działalność aficionados w mieście Utrera miała i nadal ma wymiar integracji społecznej. W tym przypadku pokolenia młodsze nie protestowały szczególnie przeciwko afirmacji poparcia dla tauromachii, wręcz przeciwnie – wzięły aktywny udział w transformacji kulturowej własnej grupy. Oczywiście, trzeba w tym miejscu wspomnieć, że region Andaluzji jest szczególnie znany z zamiłowania do *corridy de toros*. To swoiste uwielbienie dla praktykowania tradycji tauromachicznych, nazywane przez niektórych aficionados po prostu miłością do *corridy*, ma swój wyraz w „pokojo-owym” propagowaniu tej tradycji.

Podobne, choć już mniej „pokojo-owe” nastawienie do kwestii krytykowania tauromachii prezentuje inne stowarzyszenie – *Asociación de Abonados y Aficionados Taurinos de Valencia* (ASABAF). Wskutek nagłośnienia dyskusji toczącej się przez ostatnie dwa lata w parlamencie Autonomii Katalonii na temat delegalizacji *corridy de toros* ASABAF wystąpiła z postulatem, by zorganizować wielką maifestację o charakterze ogólnonarodowym w obro-

nie tradycji. W odezwie kładziono nacisk na to, że aficionados z tego regionu nie czynią nic w kierunku utrzymania status quo. Jednak, mimo wysiłków stowarzyszenia, akcja nie przyniosła oczekiwanych rezultatów.

Działalność aficionados nie zawsze ma charakter sformalizowany, czasami przybiera ona formy spontaniczne. Przykładem tego może być sytuacja, która miała miejsce w Barcelonie latem 2010 roku, kiedy w zasadzie przesądzone już było, że w Katalonii od roku 2012 corrida de toros zostanie zdelegalizowana. W dniu zorganizowania pierwszej corridy de toros po przyjęciu uchwały, pasjonaci tauromachii, którzy za pośrednictwem internetu umówili się na spotkanie przed plaza de toros, ubrali się na czarno, na znak żałoby po „zabójstwie kultury”²⁴. W tym samym miejscu pojawili się również przeciwnicy corridy nie kryjący zadowolenia z przyjętego rozwiązania legislacyjnego. Nie obyło się oczywiście bez utarczek słownych i przepychanek, chociaż nad obiema grupami czuwały zastępy policji.

Spontaniczne spotkania związane z tradycjami tauromachicznymi mają również miejsce w Medinaceli w prowincji Catilla y León. Wiązą się one z obchodami święta zwanego El Toro Jubilo w nocy z 12 na 13 listopada. To, że korzeniami święto to sięga pogaństwa, nie ma tu najmniejszego znaczenia – najbardziej istotne jest to, że tłumy ludzi uczestniczą w akcie przywiązywania do rogów byka płonących pochodni, które gasną dopiero wtedy, gdy już nie ma się co na byku palić. Reakcje aficionados są bardzo żywiołowe, ludzie wyglądają na podekscytowanych widokiem rzucającego na wszystkie strony łbem zwierzęcia. Jest to tradycja lokalna, a podobne do niej w samej Hiszpanii zostały zakazane. Pojawia się pytanie: co skłania tych ludzi do uczestnictwa w takim widowisku? Nie ma na to jednoznacznej odpowiedzi. Na wybór i uczestnictwo w takiej czy innej formie działalności wpływa zarówno związek i pozytywny stosunek do lokalnej, a więc własnej tradycji. Ponadto chęć przeżycia czegoś nadzwyczajnego. Zapewne i wśród aficionados zdarzają się prawdziwi „zwyrodnialcy” oraz osoby takie, które corridę de toros tolerują lub uznają tylko w wydaniu konwencjonalnym – bez „udziwnień”.

Do najbardziej typowych i rozpowszechnionych działań aficionados należy prowadzenie tematycznych portali internetowych, organizowanie konferencji i spotkań z osobami związanymi z branżą tauromachiczną oraz szeroko rozumiana aktywność kulturalna. Wśród portali internetowych warto wymienić choćby Portal Taurino, Mundotoro.com, Burladero.com, czy Toreralia.com. Każdy z nich oferuje szeroką wiedzę na temat lokalnych festiwali tauromachicznych, aktualnych wydarzeń oraz wypowiedzi osób

²⁴ http://www.elpais.com/articulo/cultura/Aficionados/taurinos/abolicionistas/chocan/primeracorrida/prohibicion/Cataluna/elpepucul/20100801elpepucul_4/Tes (16.01.2012).

pracujących w branży. Na stronach tych portali można także wziąć udział w dyskusji na temat stosunku społeczeństwa hiszpańskiego do tradycji tauromachicznych. Nie bez znaczenia jest także rola, jaką pełnią media społeczne, jak Facebook, czy Youtube. Pozwalają one na „bycie” aficionado bez konieczności brania bezpośredniego udziału w przedstawieniu na plaza de toros. Wystarczy obejrzeć transmisję oraz zapisać się do „klubu tauromachicznego” poprzez naciśnięcie odpowiedniej ikonki na monitorze własnego komputera. Za pomocą takich działań ludzie z całego świata tworzą zupełnie nową jakość aficionados. Relacje, jakie budują się między nimi, a następnie oddziałują w ten czy inny sposób na pozostałe grupy społeczne, mają dziś wymiar nieznanymi zupełnie aficionado tradycyjnym. Można by się zastanawiać nad tym czy jest w tym wyraz pogoni za sensacją, czy może echo globalizacji? Możliwe, że jedno i drugie: w końcu znaczna grupa uciekających przed bykami śmiałków w Pampelunie to turyści.

Podsumowując poruszoną przeze mnie problematykę, chciałabym podkreślić, że współcześni aficionados mają zupełnie inne cele niż pasjonaci z czasów, kiedy corrida de toros nie była tak ostro i z wielu kierunków krytykowana. Nowe pokolenie aficionados musi stawiać czoła przesuwającym granicom obyczajowym. Stojąc na straży trwania przy tradycji, narażają się na opinię osób bezdusznych i pasjonujących się krwawym widowiskiem. Rezygnując z tradycji z kolei, sami przed sobą uchodzą za zdrajców kultury i konformistów. Hiszpania się zmienia i w perspektywie następnych kilkunastu, może kilkudziesięciu lat corrida de toros prawdopodobnie przejdzie do historii, jednak dopóki będą istnieć, będą tak silne kotwice tradycji, jak sam król Juan Carlos I, będą one trwać mimo pogarszającej się ich kondycji.

BIBLIOGRAFIA

- Castillo del M. (1989), *Hiszpańskie czary*, Książka i Wiedza, Warszawa
- Correa Calderon E. (red. – 1950), *Costumbristas españoles*, Aguilar S.A. De Ediciones, Madryt
- Burszta W. (1998), *Antropologia kultury*, Zysk i S-ka, Poznań
- Elias N. (2011), *O procesie cywilizacji*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa
- Kieniewicz J. (2001), *Hiszpania w zwierciadle polskim*, Wydawnictwo Novus Orbis, Warszawa
- Krwawa zemsta byka*, [w:] „Fakt”, nr 119 (2002), 24.05.2010
- Ludorowski L. (2007), *Henryka Sienkiewicza podróż do Hiszpanii i „Walka byków”*, Polihymnia, Lublin
- McLuhan M. (2001), *Wybór tekstów* (red. E. McLuhan, F. Zingrone), Zysk i S-ka, Poznań
- Sienkiewicz H. (1996), *Walka byków. Wspomnienia z Hiszpanii*, [w:] P. Sawicki (opr.) *Hiszpania malowniczo-historyczna. Zapirenejskie wędrówki Polaków w latach 1838-1930*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław

strony internetowe:

<http://aficionadosaltoro.blogspot.com/> (16.01.2012)

<http://www.aplausos.es/noticia/10090/Noticias/pablo-chopera-mientras-pa%C3%ADs-sufre-dr%C3%A1sticos-recortes-quieren-dinero.html> (16.01.2012).

http://www.badajoztaurina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=8687:-se-constituye-la-union-de-federaciones-taurinas-de-aficionados-de-espana-uftae&catid=1:general&Itemid=2 (16.01.2012).

http://www.badajoztaurina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=8578:nace-uftae-la-union-de-los-aficionados-taurinos&catid=1:general&Itemid=2 (16.01.2012)

http://www.columbia.edu/itc/spanish/cultura/texts/Gallup_CorridasToros_0702.htm (16.01.2012)

http://www.elpais.com/articulo/cultura/Aficionados/taurinos/abolicionistas/chocan/primera/corrida/prohibicion/Cataluna/elpepucul/20100801elpepucul_4/Tes (16.01.2012)

<http://taurinaderoquetas.blogspot.com/2011/12/galicia-prohibe-el-acceso-de-menores-de.html> (16.01.2012)

<http://taurofilia.blogspot.com/2007/10/nota-de-la-asociacin-taurina.html> (16.01.2012)